

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. ВВР. 2003. № 40-44. Ст. 356.
2. Гражданское право: учебник для вузов. Часть 1 / под общей ред. Т.И. Илларионовой, Б.М. Гонгалло, В.А. Плетнева. М.: Норма-Инфра-М, 1998. 464 с.
3. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право: общие положения. М.: Статут, 1998. 682 с.
4. Степаненко Е. Правовое регулирование института перевода долга. Хозяйство и право. 2000. № 10. С. 29–35.
5. Гайдук Ю.Н. Договор перевода долга. II (вторая) научная сессия преподавателей и студентов: Сборник материалов (г. Витебск, 2000 г.). Витебск, 2000. С. 25–26
6. Пушай В.І. Уступка права вимоги і переведення боргу в цивільних правовідносинах (на матеріалах судової практики): монографія. Харків: Екограф. 2010. 180 с.
7. Смілянecь І.П. Поява інституту переведення боргу або заміни боржника у зобов'язанні. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 51. С. 38–41.
8. Комментарий к Гражданскому кодексу Республики Беларусь: в 2 кн. / отв. ред. В.Ф. Чигир. Мн. : Амалфея, 1999. Кн.1. 544 с.

УДК 347.9

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ
У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯJUDICIAL CONSIDERATION OF INDIVIDUAL LABOR DISPUTES
IN THE PROCEDURE OF THE SIMPLIFIED PROCEEDINGS

Косьмій Л.Р.,

*старший викладач кафедри цивільного права і процесу
ПВНЗ «Університет Короля Данила»*

Стаття присвячена процесуальним особливостям розгляду індивідуальних трудових спорів у порядку спрощеного провадження. Проаналізовано зміни чинного цивільного процесуального законодавства в цій сфері. Прیدілено увагу перевагам та недолікам спрощеної процедури вирішення трудових спорів.

Ключові слова: індивідуальний трудовий спір, судовий розгляд індивідуальних трудових спорів, розгляд справ, що виникають із трудових відносин, цивільне судочинство, спрощення у цивільному судочинстві, спрощене провадження.

Статья посвящена процессуальным особенностям рассмотрения индивидуальных трудовых споров в порядке упрощенного производства. Проанализированы изменения действующего гражданского процессуального законодательства в этой сфере. Уделено внимание преимуществам и недостаткам упрощенной процедуры разрешения трудовых споров.

Ключевые слова: индивидуальный трудовой спор, судебное разбирательство индивидуальных трудовых споров, рассмотрение дел, возникающих из трудовых отношений, гражданское судопроизводство, упрощение в гражданском судопроизводстве, упрощенное производство.

The article is devoted to procedural peculiarities of consideration of individual labor disputes in the order of simplified proceedings. The changes of the current civil procedural legislation in this area are analyzed. The attention was paid to the advantages and disadvantages of the simplified procedure for resolving labor disputes.

Key words: individual labor dispute, judicial consideration of individual labor disputes, consideration of cases arising from labor relations, civil legal proceedings, simplification in civil proceedings, simplified proceedings.

Постановка проблеми. Судова реформа, що відбувається в Україні, значною мірою змінила порядок здійснення правосуддя судами господарської, адміністративної та цивільної юрисдикції. Зокрема, 15 грудня 2017 р. набули чинності норми, внесені Законом України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Змінами введено в дію нові редакції процесуальних кодексів України, в зв'язку з чим суттєво змінився ряд процесуальних норм і правил як загального характеру, так і стосовно розгляду спорів окремих категорій. Зокрема, зміни передбачають певні особливості розгляду цивільних справ, що виникають із трудових правовідносин, а також змінюють деякі правила щодо спорів із посадовими особами підприємств. Однією з новел у процесі судового розгляду вищезгаданих справ стало спрощене провадження, передбачене главою 10 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України).

Стан опрацювання. Проблематику спрощеного розгляду справ у цивільному судочинстві, у тому числі з питань вирішення трудових спорів, свого часу займалися

В.І. Бобрик, М.В. Вербіцька, Н.А. Громошина, С.І. Запара, О.Ю. Зуб, Т.М. Кучер, О.С. Ткачук, М.А. Черьомін та інші. Однак у сучасних умовах реформування процесуальних кодексів в Україні доцільно розглянути найбільш ефективні напрями спрощення судових процедур у цивільному судочинстві України, зокрема в питанні спрощеного провадження у трудових спорах, що стало новелою цивільного судочинства.

Отже, усі вищезазначені чинники зумовили необхідність проведення наукового дослідження процедури спрощеного провадження для трудових спорів, зокрема індивідуальних.

Метою статті є дослідження процесуальних особливостей розгляду індивідуальних трудових спорів у порядку цивільного судочинства за правилами спрощеного провадження.

Виклад основного матеріалу. Спрощене провадження має свою давню історію. Ще за часів римського права поряд із позовним провадженням застосовувалося «інтердиктне» провадження. За правилами останнього, претор видавав наказ-інтердикт за вимогою кредитора, що застосовувався для підтвердження права на майно. Обов'язковість виконання наказу забезпечувалася штра-

фом претора у розмірі збитків, розмір яких визначав сам позивач [1, с. 35–36].

Отже, з'ясуємо значення поняття «спрощення у цивільному судочинстві». Словник української мови дає таке визначення лексемі «спростити»: робити простішим (будову, склад і т.ін. чого-небудь); зводити до небагатьох форм, звільняючи від усього зайвого, ускладненого; робити легшим для здійснення, використання тощо; полегшувати; робити більш доступним для розуміння. Таким чином, спростити цивільне судочинство означає зробити його будову простішою, звільнити процесуальну форму від зайвих та ускладнених елементів, полегшити розгляд справи, зробити його більш доступним.

Науковці правильно розмежовують спрощення процесу як прагнення законодавця (а також вчених, практиків, які вносять певні пропозиції) і як результат, тобто спрощене провадження. Діяльність законодавця щодо спрощення приводить як до появи власне спрощених проваджень, так і до того, що в регламентації процедур на певних етапах судочинства відбувається їх спрощення. Крім того, цей процес може проявлятися в тому, що під цим стягом відбувається вдосконалення ординарного процесу, причому таке спрощення не є диференціацією.

Отже, спрощення цивільного судочинства може розумітися принаймні у кількох значеннях. Насамперед, як загальне спрощення ординарної процедури захисту прав: зміна звичайної, ординарної процесуальної форми шляхом звільнення її від зайвих, ускладнених, рудиментних, неефективних та таких, що не відповідають принципу пропорційності з огляду на мету цивільного судочинства, елементів (процесуальних дій, стадій, процедур, проваджень) або заміни їх новими ефективними елементами цивільної процесуальної форми.

Також спрощення можна розуміти як напрям диверсифікації цивільної процесуальної форми, що полягає у введенні самостійних проваджень та порядків для певних категорій справ, які позбавлені зайвих формальностей та не містять окремих елементів процесуальної форми, характерних для звичайного порядку захисту.

Зрештою, спрощення може проявлятися на рівні окремих процесуальних дій, коли поряд із загальним порядком розгляду справи на певних етапах передбачаються альтернативні можливості вчинення окремих процесуальних дій [2].

Варто зазначити, що спрощене провадження має похідний характер від загального позовного провадження. Це випливає з ч. 1 ст. 279 ЦПК України: «Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження здійснюється судом за правилами, встановленими цим Кодексом для розгляду справи в порядку загального позовного провадження, з особливостями, визначеними у цій главі» (глава Х розділу III ЦПК) [3].

Інститут спрощеного провадження відповідає й міжнародним принципам здійснення справедливого та ефективного правосуддя. У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R (81) 7 від 14 травня 1981 р. зосереджено увагу на впровадженні таких спрощених процедур судочинства, які виключають необхідність проведення судових засідань (п. 15), а також розробку заходів щодо розгляду безспірних позовних вимог, щоб остаточні рішення виносилися швидко, без зайвих формальностей (п. 9). Рекомендація № R (84) 5 від 28 лютого 1984 р. із метою вдосконалення судової системи визначає принципи цивільного судочинства, зокрема зазначено, що для справ, пов'язаних із безспірним правом, мають бути передбачені спеціальні правила для прискорення їх розгляду [4, с. 24].

Отже, спрощене позовне провадження є спеціальною безальтернативною процедурою розгляду окремих спорів, що випливають із малозначних справ, а також справ, що виникають із трудових відносин у межах загального позовного провадження, але з певними особливостями.

Так, розгляд справи по суті в порядку спрощеного провадження починається з відкриття першого судового засідання або через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі, якщо судові засідання не проводиться. Якщо для розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження судові засідання не проводиться, процесуальні дії, строк вчинення яких обмежений першим судовим засіданням у справі, можуть вчинятися протягом тридцяти днів із дня відкриття провадження у справі. Підготовче засідання при розгляді справи у порядку спрощеного провадження не проводиться.

Перше судові засідання у справі проводиться не пізніше тридцяти днів із дня відкриття провадження у справі. За клопотанням сторони суд може відкласти розгляд справи з метою надання додаткового часу для подання відповіді на відзив та (або) заперечення, якщо вони не подані до першого судового засідання з поважних причин. Суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї зі сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін.

Суд може відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін за одночасного існування таких умов:

1) предметом позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи.

Клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін відповідач має подати в строк подання відзиву, а позивач – разом із позовом або не пізніше п'яти днів із дня отримання відзиву.

При розгляді справи у порядку спрощеного провадження суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у разі розгляду справи з повідомленням (викликом) учасників справи також заслуховує їх усні пояснення та показання свідків. Судові дебати не проводяться [3].

Варто зауважити, що, розгляд індивідуальних трудових спорів в порядку спрощеного позовного провадження, який передбачає скорочення строку розгляду справи шляхом відсутності окремих стадій судового розгляду, зокрема, підготовчого засідання та судових дебатів, а також можливості розгляду справи без присутності сторін за наданими матеріалами, надає можливість більш швидкого їх вирішення.

За словами юристів, це дасть змогу працівникам оперативніше відстоювати свої права, а самі процеси буде складніше затягнути. Водночас короткий термін розгляду справи змусить учасників процесу ретельно готуватися до судових засідань. Працівники мають ретельно готувати свої позови, збирати докази. Справи, в яких порушуватимуться гострі питання (звільнення, дисциплінарний проступок, залучення до матеріальної відповідальності), обов'язково будуть слухатися судом із викликом сторін. Але роботодавець має більше можливостей у наданні доказів, ніж працівник. Тому за наявності грамотної кадрової служби та представника роботодавця отримувати вагомий переваги в змагальності. Крім того, відсутність судових дебатів позбавляє сторони можливості озвучити свою кінцеву позицію по суті спору з урахуванням всіх представлених у матеріалах справи доказів [5].

Змінами процесуального законодавства України передбачено також самостійний захист. Тобто працівник може заради економії коштів себе захищати сам, попередньо проконсультувавшись з юристом або вивчивши самостій-

но спеціальну літературу. Можна також попросити знайомого юриста представляти свої інтереси в суді. Представником у суді по трудових спорах може бути будь-яка особа, яка досягла 18 років, навіть без юридичної освіти.

Цікавим та практичним нововведенням ЦПК України є ст. 275, яка встановлює строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження, зокрема: суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяті днів із дня відкриття провадження у справі. Тепер зацікавленим особам (позивачам) доведеться підготувати клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження. Воно подається у письмовій формі одночасно з поданням позовної заяви або може міститися у ній. Таке клопотання (ч. 2 ст. 276) має стосуватися розгляду в порядку спрощеного позовного провадження всієї справи і не може стосуватися лише певної частини позовних вимог, інакше суд не приймає його до розгляду, про що зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі. Питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження (ч. 1 ст. 277) суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження у справі.

Разом із тим, визначаючи природу спрощеного провадження та особливості його застосування при вирішенні справ, що виникають із трудових відносин, варто зазначити і негативні критичні зауваження. Так, на думку Я. Ковальчука, юриста, експерта з трудового права, «введення в Україні спрощеного порядку судового розгляду трудових спорів має ознаки дискримінації і здатне істотно загальмувати євроінтеграцію країни. Ч. 4 ст. 274 нового Цивільного процесуального кодексу передбачає, що існують певні категорії справ, які за будь-яких обставин не мають розглядатися за спрощеною процедурою. Це, зокрема, справи, що стосуються успадкування, сімейних взаємин, приватизації державного житлового фонду. І тут ми маємо справу з певною дискримінацією. Справа в тому, що коли розглядається в суді порушення того ж права на житло, на отримання спадщини, то потрібна загальна процедура, а коли мова про трудові спори – то спрощена». На переконання експерта, застосування спрощеної процедури до

трудових спорів матиме певні негативні наслідки і для зовнішньої політики України: «Зокрема, це ніяк не сприятиме утвердженню України як демократичної та правової держави. По-друге, це суттєво гальмуватиме реалізацію країною одного з основоположних зовнішньополітичних курсів – інтеграції в європейське співтовариство й інтеграції в загальновізантійські світові демократичні структури». Ковальчук підкреслив, що Верховна Рада має переглянути ці норми в першочерговому порядку [6].

С.П. Хіміч зазначає: «Реальність судового захисту цивільних справ безпосередньо залежить від термінів її надання, тривалий судовий розгляд в умовах постійної інфляції робить захист неефективним, а інколи – формальним і непотрібним. Видача судового наказу дає змогу судам оперативним розглянути тисячі вимог, що знаходяться у провадженні судів, крім того, безглуздо і марнотратно проводити всі без винятку вимоги, звернені до суду, по стадіях процесу, якщо можна зробити сумарне спрощене провадження» [7, с. 220].

С.О. Короєд зазначив, що загалом хочеться радіти, що в цивільне судочинство України нарешті будуть імplementовані європейські правила прискорення судового розгляду, які були оприлюднені ще в Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно шляхів полегшення доступу до правосуддя (1981 р.) та стосовно принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення судової системи (1984 р.), а сторонам буде забезпечено доступ до нової, більш оперативної форми цивільного судочинства – спрощеного позовного провадження, що має захистити їх від зловживань та затримок, а судам надати повноваження здійснювати судочинство більш ефективно [8].

Висновки. Отже, на нашу думку, останні зміни цивільного процесуального законодавства щодо розгляду трудових спорів у порядку спрощеного провадження стануть позитивним кроком, що дасть змогу більш швидко, ґрунтовно та об'єктивно розглядати індивідуальні трудові спори судами, а також забезпечити на практиці реалізацію принципів та засад цивільного судочинства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Салогубова Е.В. Римский гражданский процесс. 2-е изд. М.: «Городец-издат», 2002. 157 с.
2. Ткачук О.С. Спрощене провадження: правова природа, ознаки, процедура. URL: http://zib.com.ua/ua/129257-sproschene_provadzheniya_pravova_priroda_oznaki_procedura.html.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: станом на 24 лютого 2018 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Запара С.І. Спрощене провадження у трудових спорах. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 1. С. 23–28.
5. Вирішення трудових спорів: почали діяти нові правила. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/Razreshenie-trudovyx-sporov-zarabotatipovnye-pravila>.
6. Упрощенный порядок рассмотрения трудовых споров затормозит евроинтеграцию – КОВАЛЬЧУК. Голос Столицы. URL: <https://gs.fm/opinion/20180116/6624595.html>.
7. Хіміч С.П. Спрощені провадження за законодавством України та країн СНД. Процесуальні форми захисту приватних прав осіб в Україні та країнах СНД : зб. наук. праць / за ред. О.Д. Крупчана. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. 248 с.
8. Короєд С.О. Спрощене позовне провадження – новела цивільного судочинства України за проектом нової редакції ЦПК: оцінка ефективності процесуальних підстав застосування. Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: зб. наук. праць. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 лип. 2017 р.) / за заг. ред. І.О. Ізарової, Р.Ю. Ханик-Посполітак. Київ: ВД Дакор, 2017. С. 126–130.